

4. Odpoveď ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky J. Richtera na interpeláciu poslankyne Národnej rady Slovenskej republiky A. Pčolinskej podanú 25. mája 2016 vo veci novelizácie zákona o hmotnej núdzi

Ján Richter

minister práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

SEKRETARIÁT PREDSEDU NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY		
Dátum zaevidovania: 23 -06- 2016		
Číslo spisu: PRED-370/2016		
Listy: 11	Prílohy: 4	
RZ	ZH	LU

Bratislava 20. júna 2016
Číslo: 6191/2016-M_OPVA-23223

Vážená pani poslankyňa,

v súvislosti s Vašou interpeláciou vo veci využívania inštitútu osobitného príjemcu mestami a obcami Slovenskej republiky v súlade so zákonom č. 599/2003 Z. z. o hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov si k jednotlivým otázkam dovoľujem uviesť nasledovné:

Otázka 1

Prpravuje ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny nový zákon alebo novelu zákona č. 599/2003 Z. z. o hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov, v rámci ktorej je potrebné doplniť do ustanovenia § 28 povinnosť úradom práce, sociálnych vecí a rodiny uvoľniť osobitného príjemcu, ak pominuli dôvody na jeho určenie na základe odporúčajúceho stanoviska obce?

Ochrana obyvateľov pred upadnutím do chudoby a pred sociálnym vylúčením tvorí jeden z pilierov systému sociálnej ochrany. Pomoc je určená tým, ktorí si zdroje na živobytie nemôžu zabezpečiť vlastnými silami, alebo si ich nedokážu zabezpečiť v dostatočnej miere. Túto pomoc označujeme ako pomoc v hmotnej núdzi a jej základné podmienky definuje zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý je účinný od 1. januára 2014.

Nakoľko nie všetky osoby, ktoré sú príjemcami pomoci v hmotnej núdzi, využívajú poskytnuté zdroje v súlade s účelom zákona o pomoci v hmotnej núdzi, ktorým je zabezpečenie základných životných podmienok a pomoc v hmotnej núdzi, vytvorila legislatíva na tento účel inštitút osobitného príjemcu. Inštitút osobitného príjemcu je upravený v § 23 zákona o pomoci v hmotnej núdzi.

Úrad práce sociálnych vecí a rodiny určí osobitného príjemcu ak:

- sa doterajším poskytovaním pomoci v hmotnej núdzi nedosiahol účel, na ktorý je určená,
- možno odôvodnene predpokladať, že poskytovaním pomoci v hmotnej núdzi sa nedosiahne účel, na ktorý je určená,
- pomoc v hmotnej núdzi je splatná ku dňu smrti príjemcu a členovia domácnosti sú nepľnoletí, alebo sú osoby, ktoré nemajú spôsobilosť na právne úkony,
- členovia domácnosti sa poskytuje iná sociálna dávka prostredníctvom osobitného príjemcu.

Osobitný príjemca môže byť obec, iná právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu. Osobitný príjemca je povinný pomoc v hmotnej núdzi použiť v prospech členov domácnosti a na účel, na ktorý je určená. Podnet na určenie osobitného príjemcu môže vychádzať z činnosti úradu ako i obce, prostredníctvom terénnych sociálnych pracovníkov úradov a obce alebo iného subjektu, ako je napr. škola, bytový podnik. Osobitného príjemcu pre príjemcu pomoci v hmotnej núdzi neschvaľuje úrad svojvoľne – bez akéhokoľvek odôvodnenia, ale len v prípade, že na to existujú relevantné dôvody.

Dôvodom na určenie osobitného príjemcu sú prevažne situácie, kedy príjemca pomoci v hmotnej núdzi ju nevyužíva na účel, na ktorý sa poskytuje, t.j. nehradí z nej výdavky na zabezpečenie základných životných podmienok svojich a tiež ostatných členov domácnosti (napr. zanedbávanie výživy a starostlivosti o deti, neschopnosť hospodáriť s finančnými prostriedkami, neplatenie nájomného a úhrad spojených s užívaním bytu alebo rodinného domu, závislosť na návykových a omamných látkach, výskyt úžery a pod.).

Pri ustanovení osobitného príjemcu sa uplatňuje zásada adresnosti poskytovania pomoci v hmotnej núdzi, t. j. každý prípad je posúdený individuálne, s cieľom účelného využívania pomoci v hmotnej núdzi. Osobitný príjemca nemôže použiť zverené prostriedky na uspokojenie svojich pohľadávok voči občanovi, napr. na úhradu dlhov vzniknutých v minulosti, úhradu poplatkov za priestupky. Pomoc v hmotnej núdzi môže obec použiť len na úhradu potrieb príjemcu pomoci v hmotnej núdzi alebo člena domácnosti. Obec vedie evidenciu o výdavkoch osobitne pre každého občana v hmotnej núdzi a mesačne preukazuje využitie poskytnutých finančných prostriedkov spôsobom dohodnutým s úradom. Úrad dohliada na to, ako osobitný príjemca plní svoje povinnosti. Ak si osobitný príjemca neplní svoje povinnosti, úrad ho uvoľní z funkcie osobitného príjemcu a určí iného osobitného príjemcu. Taktiež ak pominuli dôvody na určenie osobitného príjemcu úrad osobitného príjemcu uvoľní.

Podotýkam, že osobitný príjemca sa určuje ako aj uvoľňuje rozhodnutím úradu a spravuje sa zákonom č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.

Osobitný príjemca je účinným nástrojom pre sociálnu prácu s obyvateľmi, ktorý štát dáva obciam a mestám. Umožňuje obci účinnejšie a efektívnejšie vykonávať sociálnu prácu v rámci jej vlastných kompetencií a možností.

Počas pôsobenia osobitného príjemcu je nevyhnutná spolupráca úradu a obce. V rámci uvedenej spolupráce je potrebné vydvihnúť predovšetkým opodstatnenosť pôsobenia terénnych sociálnych pracovníkov, a to tak terénnych sociálnych pracovníkov úradu, ako aj terénnych sociálnych pracovníkov v rámci obce. Terénni sociálni pracovníci majú významnú rolu pri práci s príjemcami pomoci v hmotnej núdzi. Tým, že s nimi prichádzajú do bezprostredného kontaktu, majú možnosť poznať ich aj rodinu v rôznych situáciách. Ich pôsobenie v rodinnom prostredí príjemcov pomoci v hmotnej núdzi je priamo zamerané o. i. aj na odstránenie dôvodov potreby ustanovenia osobitného príjemcu, naučiť občana hospodáriť s finančnými prostriedkami tak, aby bol schopný prevziať zodpovednosť sám za seba a svoju rodinu. Zmena v hospodárení s poskytnutými finančnými prostriedkami v domácnosti príjemcu je viditeľnejšia v obciach a mestách, kde majú terénnych sociálnych pracovníkov, ktorí sú v kontakte s príjemcami priamo v teréne. Z uvedeného dôvodu aj v novom programovom období 2014 – 2020 kontinuálne podporujeme rozvoj pracovných pozícií terénnych sociálnych pracovníkov jednak v rámci úradov (Podpora rozvoja sociálnej práce v rodinnom prostredí klientov v oblasti sociálnych vecí a rodiny – Efektivita II.), ako aj podporu rozvoja terénnej sociálnej práce v obciach (Terénna sociálna práca v obciach) prostredníctvom národných projektov.

Za výkon osobitného príjemcu úrad poskytuje dotáciu v zmysle zákona č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Zo skúseností z praxe vieme, že úrady napriek tomu, že im to neukladá zákon o pomoci v hmotnej núdzi nepristupujú k určaniu osobitného príjemcu ani k jeho uvoľneniu bez vzájomnej komunikácie so starostami obcí, primátormi miest.

Taktiež si dovoľujem informovať, že v roku 2012 bola Inštitútom pre výskum práce a rodiny spracovaná výskumná úloha, v rámci ktorej bol vykonaný monitoring uplatňovania osobitného príjemcu pomoci v hmotnej núdzi obcami a nešťátnymi subjektmi, ako aj identifikácia problémov v praxi v rámci danej témy. Výskum potvrdil, že pokiaľ ide o spoluprácu obcí a miest s úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny v oblasti inštitútu osobitného príjemcu možno konštatovať, že ich vzťahy sú dobré a vychádzajú si navzájom v ústrety. Stáva sa, že úrad obcou/mestom podaný návrh na určenie osobitného príjemcu neschválil, ale obce priznali, že zamietnutie má svoje opodstatnenie. Vo výskumnom monitoringu bolo iba niekoľko prípadov, kedy obce zamietavé rozhodnutie pociťovali ako neodôvodnené.

Na základe uvedeného v súčasnosti ministerstvo nepovažuje za potrebné zákonom upravovať povinnosť úradu konať vo veci uvoľnenia osobitného príjemcu na základe odporúčania stanoviska obce/mesta. Táto oblasť je záležitosťou jednak aplikačnej praxe inštitútu osobitného príjemcu, ako aj dobrej spolupráce a súčinnosti, ktorou sú v záujme podpory riešenia hmotnej núdze príjemcov pomoci jednotlivé dotknuté subjekty legislatívne viazané v zmysle § 30 zákona o pomoci v hmotnej núdzi.

Priemerný počet poberateľov							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
DHN osobitný príjemca	964	991	934	832	2 981	4 012	3 858
DHN osobitný príjemca – obecný úrad pre UoZ	2 474	2 765	3 122	3 660	1 535	0	0
DHN preddavková – osobitný príjemca	100	98	94	104	126	101	112
DHN dávka rodičom dieťaťa – osobitný príjemca	126	127	120	113	11	0	0
PHN osobitný príjemca na inej žiadosti	0	0	0	0	39	239	320
PHN preddavková – osobitný príjemca na inej žiadosti	0	0	0	0	3	19	18
spolu	3 664	3 981	4 270	4 709	4 695	4 371	4 308

Zdroj: ÚPSVR

Otázka 2

Pripravuje ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny opatrenia proti zneužívaniu dávok v hmotnej núdzi ich poberateľmi a proti úžere?

Ministerstvo v súlade s Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky 2016 – 2020 bude upravovať podmienky poskytovania pomoci v hmotnej núdzi pre osoby odmietajúce pracovať. Opätovne pristúpime k prehodnoteniu systému a výške pomoci v hmotnej núdzi, k dôslednému uplatneniu existujúcich a prijatiu nových opatrení na prevenciu a elimináciu zneužívania systému pomoci v hmotnej núdzi, ako aj systému služieb zamestnanosti. Našou snahou je dôsledne sledovať efektívnosť a účelnosť pri všetkých formách sociálnej pomoci a podpory, aby sa neumožňovalo ich zneužívanie na úkor ostatných.

Nepopieram fakt prítomnosti problému možného zneužívania poskytovanej pomoci v hmotnej núdzi, ako aj prítomnosti problému úžery. Avšak snažíme sa, či už v rámci rezortu – nastavením legislatívnych podmienok, ako aj podporou rozvoja iných nástrojov, čo najviac týmto problémom predchádzať a zamedzovať ich prítomnosti.

Samotný inštitút osobitného príjemcu v rámci súčasného systému pomoci v hmotnej núdzi slúži k zabráneniu zneužívania poskytovanej pomoci príjemcami pomoci, zabezpečeniu účelnosti a aj proti praktikám úžery.

Proti praktikám úžery a zneužívania slúžia aj ďalšie podporné nástroje v kompetencii rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny, ako je napríklad podpora a rozvoj terénnej sociálnej práce, či rozvoj komunitných centier. V oblasti predchádzania zneužívaniu sociálneho systému výsledky v teréne priniesla aj realizácia národného projektu Efektivita (Pilotná podpora zvyšovania efektivity poskytovania dávok a výkonu opatrení

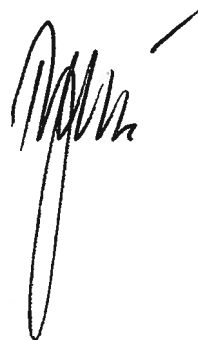
sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v rodinnom prostredí), a to predovšetkým prostredníctvom vytvorenia pracovných pozícií terénnych sociálnych pracovníkov na úradoch vo všetkých oblastiach výkonu sociálnych vecí a rodiny.

Zdôrazňujem, že každodenná bezprostredná prítomnosť odborníkov v teréne (terénnych sociálnych pracovníkov), priamo v komunitách, ktoré sú najviac dotknuté problémom úžery vedie k zníženiu vypuklosti tohto problému.

Na riešení týchto problémov spolupracujeme aj s inými rezortmi, či je to už rezort vnútra v oblasti podpory riešenia problematiky marginalizovaných rómskych komunít, rezort školstva v oblasti vzdelávania, ako aj rezort zdravotníctva.

Záverom si dovoľujem uviesť, že napriek možným výhradám zo strany miest a obcí, ktoré uvádzate vo svojej interpelácii je možné konštatovať, že obce a mestá sú rezortu v tejto oblasti spoľahlivým partnerom a medzi samosprávou a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny je vybudovaná dobrá vzájomná spolupráca a súčinnosť. Zdôrazňujem, že bez tejto spolupráce nie je možné dosiahnuť cieľ opatrení zákona o pomoci v hmotnej núdzi, ako aj ďalších zákonov, napríklad aj v oblasti štátnej sociálnej podpory alebo v oblasti poskytovania sociálnych služieb. Dobrá spolupráca môže prispievať k dobrým efektom uplatňovania osobitného príjemcu a rozširovaniu miery jeho uplatňovania. Avšak, v rámci každej spolupráce hrá významnú úlohu ľudský faktor, ako aj odbornosť a profesionalita, preto je vždy možné spoluprácu v oblasti pomoci zlepšovať, rozvíjať a zdokonaľovať. K riešeniu aplikačných problémov vedú aj pravidelné stretnutia so zástupcami samosprávy, tak na mojej úrovni, ako aj na lokálnych úrovniach.

S pozdravom

Vážená pani
Adriana Pčolinská
poslankyňa
Národnej rady
Slovenskej republiky
Bratislava